

A tusoló

CERN-es karrierem kezdetén gyakran jártunk ki pár hétre a CERN-be, általában azért, hogy részt vegyünk egy megbeszélésen. Gyakorlatilag semmit nem tudtunk még az itteni körülményekről, milyen szálláslehetőségek vannak, hol lehet enni stb. Szerencsére témavezetőnk mindent elintézett, semmi tennivalónk nem volt:

– *Megszereztem egy barakk kulcsát, még konyhátok is lesz tévével, és tusolni is lehet.*

Így is volt. Az említett barakk az OPAL nevű kísérlet szerelőaknája fölötti telephelyen volt, erdők és mezők között, 10 perc autózásra az utolsó falutól. Mint kiderült, a barakkot az ottani munkások használták néha öltözőként vagy raktárként, a konyha is az övék volt.

– *Ez pedig a tusoló, a portásfülke hátsó részén...*

Egyik éjszaka éppen a tusoló felé csoszogtunk a vaksötétben, papucsban, törülközővel a vállunkon, amikor az éjszakai őrök autójának reflektorfényébe kerültünk.

– *Őnök mit csinálnak itt??? –* hangzott a kérdés.

Rövid zavart csend után ezt a talpraesett választ sikerült adnunk:

– *Ööö... hát mi fizikusok vagyunk...*

Pár pillanat döbbsen hallgatás után az éjjeliőrök szó nélkül feltekerték az ablakot és elhajtottak.

Az eső

A CERN minden nyáron megrendezi a nyári diákprogramját, ahol az egyetemista diákok három hónapot tölthetnek el a CERN-ben, délelőttönként előadásokat hallgatnak, délutánonként pedig egy kísérletben dolgoznak. Ez volt számomra is az első hosszabb kintléte. Azt előre tudtuk, hogy leendő szállásunkról körülbelül 10-15 perces biciklizéssel lehet bejutni a CERN-ig. Ezért kihoztuk a biciklinket is, ne legyen gond a bejutás.

Genfben és környékén megesik, hogy nyár elején 1-2 hónapig esik az eső. Sajnos ez a nyár is pont ilyen volt. De ezt az első nap még nem tudtuk.

Felültünk a biciklire, esőkabátot vettünk és betekertünk. Az esőkabát nem sokat segített, eláztunk alaposan. Szerencsére volt annyi eszünk, hogy egy műanyag zacskóban vigyünk magunkkal száraz ruhát is, bent át tudtunk öltözni. Otthon aztán kiterítettük a vizes ruhákat.

Sajnos az idő olyan párás volt, hogy másnapra nem száradtak meg a ruhák. Aznap tehát egy új ruhát áztattunk el – és ez így ment még néhány napig. Hamar beláttuk, ha így folytatjuk, pár nap múlva nem marad száraz ruhánk.

Sok választásunk nem maradt. Következő nap beharaptuk az alsó ajkunkat és a sors szemébe nevetünk: fürdőnadrágot, strandpapucsot húztunk, és így tekertünk munkába. A sűrű kocsisor mellett eltekerve elkaptunk néhány döbbsen pillantást a maximumon járatott ablaktörők mögött. A CERN-ben azután óvatosan besurrantunk az irodánkba, magunkra zártuk az ajtót, letörülköztünk és átöltöztünk. És ez így ment még egy darabig, mire rájöttünk, *hogy van egy kisbuszjárat a szállásunk és a CERN között.*

A „kábelezés”

Amikor a LEP-et (Large Electron-Positron Collider) leszerelték, a berendezések és kábelek nagy része, mint elavult dologkidobásra került. Ha valaki akarta, elvihette őket. Egy magyar kezdeményezés az OPAL kísérlet ólomüveg detektoraira és a hozzájuk tartozó kábelekre csapott le. Ezeket megszerezni persze nem volt könnyű. A kábelek egy több tíz méter magasán levő tartószerkezeten voltak átvetve, egy köteg kábel átmérője 10-15 cm is lehetett, és akkora volt a súlyuk, hogy csak egy csörlővel lehetett az egyik végüket felhúzni és azután a túlsó oldalra leengedni. A leszerelt kábelek feltekerése is komoly fizikai feladat volt, 2 ember kellett hozzá.

A legtöbb embernek, akiket sikerült megnyerni az ügynek (ha csak 1-2 alkalomra is), persze nem volt belépési engedélye a föld alatt mintegy 100 méterre levő kísérleti csarnokba, így éjszakánként mentünk le, egyetlen érvényes belépőkártyával.

1. ábra. Robbantási kísérlet, első verzió.

2. ábra. Robbantási kísérlet – második, fejlettebb módszer.

A sors fintora, hogy ezek a kábelek végül szőrén-szálán eltűntek, vélhetőleg egy CERN-es ellenőrzés során dobták ki őket ideiglenesnek szánt tárolóhelyükről.

A robbantás

Az itteni munkabeosztás sajnos gyakran olyan, hogy 2-3 hónapig nincs egyetlen szabad napunk sem, és minden héten másik műszakban dolgozunk. Ez a mérési időszak végére eléggé kifáraszt mindenkit, és elég gyermeteg dolgokkal próbáljuk magunkat vigasztalni.

A kísérletben, ahol jelenleg is dolgozom, gyakran használunk folyékony nitrogént. Elhatároztuk, hogy felrobbantunk egy nagy fantás palackot. Kimentünk a kísérleti csarnok mögé, töltöttünk bele egy kevés folyékony nitrogént, bezártuk, letettük és hátrébb húzódtunk. A palack erősen füstölt, dudorodott, talán másfélszeresére is kitágult, de csak nem akart felrobbanni. Megközelíteni persze senki nem merte. Azután végre megtörtént. A fülünk percekig csengett, a kísérleti csarnok pedig felbolydult mint egy méhkas, mindenki pánikban kereste a robbanás okát.

Következő évben egy nagy műanyag szemetesvödört töltöttünk meg vízzel, a palackhoz pedig ólomtéglát rögzítettünk, és így dobtuk bele. A hatás drámai volt, a víz hatására a nitrogén sokkal gyorsabban felforrt és szétrepesztette a palackot. A víz sok méterre szétpriccelt, és sajnos a szemetesvödör sem élte túl, darabjait 4-5 méterre találtuk meg.

A mosás

CERN-es kinttartózkodásainkkor – bármilyen meglepő is – legtöbbször a mosás okozott bosszúságot. Nyári diákságom alatt a Saint-Genis határán levő szállóban laktam. A recepció mellett volt a mosógépszoba. Első nekifutásomat az hiúsította meg, hogy kiderült: a mosógép nem pénzürméssel működik, hanem a recepción vehető zsetonnal. Persze a recepció addigra már zárva volt. Legközelebb már zsetonnal felszerelve próbálkoztam kiokoskodni a francia leírásból, hogy pontosan mit is kell tennem. Akkor még egyetlen szót sem beszéltem franciául, így nem volt könnyű. Hosszas töprengés és próbálkozások után végre sikerült a masinát beindítani. Örömöm nem

sokáig volt felhőtlen: nemsokára periodikus kopogást hallottam belülről, és kiderült, hogy az egyik ingem zsebében felejtettem egy golyóstollat, ez ütögeti a mosógép ajtaját. A gépet leállítani sajnos nem lehetett. Nem volt rajta semmiféle kapcsoló, és az áramellátást is egy fix vezetéken kaptam, amit nem lehetett csak úgy kihúzni. A program lefutott, és a golyóstoll sajnos megadta magát a centrifugálásnál.

Később, amikor már a CERN belső szállójában laktunk, finomodott a helyzet. Az ottani gépek svájci pénzürméssel működtek, de sajnos nem adtak visszajárót (vagy csak 10 és 20 centime-os érmékkel működtek – már nem emlékszem). Mindenesetre állandó probléma volt a kis érmék hiánya. Valamint elég nagy volt a forgalom a mosóhelyiségben, ritkán lehetett üres gépet kifogni. Volt ugyan egy gép, ami általában üres volt, de azért, mert a pénz bedobása után senki nem tudta beindítani. Mint később rájöttünk, a programválasztó gombot a program kiválasztása után *kifelé* kellett húzni. Ez a felfedezés hihetetlen előnyökhöz juttatott minket: egyrészt mindig volt üres gép, amit használni tudtunk, ráadásul ingyen: a mások által bedobált és elhasználni nem tudott pénzürméssel.

Egyik kollégám mesélte egy sörözés alkalmával: „Mosás... a múltkor nagyon furcsa eset történt velem. Csodával határos módon minden szükséges összejött: volt aprópénzem, volt mosószerem és üres mosógép is. Féltem is hogy itt valami nem stimmel, de beindítottam a mosást. Később jutott eszembe: a ruhák...!!!!”

A tusfürdő

Mivel eleinte általában rövid időkre jöttünk ki, az ittlét végén megmaradt tusfürdőt, mosószert stb., illetve egyéb dolgainkat (lábosokat és egyebeket) az irodánkban levő szekrényben tároltuk. Nagyjából közös tulajdonként tekintettünk rájuk, aki kijött, magához vette ami kell, kintléte végén pedig visszatette ami megmaradt.

Egyik alkalommal *Varga Dezső*, aki pár héttel utána érkezett, így érdeklődött:

- *Nem láttad véletlenül a mosószereket?*
- *Nem.*

– *Furcsa, pedig biztos vagyok benne hogy legutóbb itt hagytam. Egy tusfürdős dobozba töltöttem.*

– *Ja, akkor megvan, egy hónapja azzal mosok bajat.*